

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów	13
Wprowadzenie	17

CZĘŚĆ PIERWSZA Dawne procesy graniczne

ROZDZIAŁ I. Pierwsze wzmianki o sposobach oznaczania granic nieruchomości i metodach dokumentowania ich przebiegu	19
1. Formowanie się pojęcia granic własności	19
2. Pierwsze wzmianki o sposobach oznaczania granic nieruchomości gruntowych	22
3. Zasady procesowe rozstrzygania sporów granicznych w prawie rzymskim	30
3.1. Uwagi ogólne	30
3.2. Rozpoczęcie procesu	31
3.3. Postępowanie <i>in iure</i>	33
3.4. Postępowanie <i>apud iudicem</i>	36
3.5. Zakończenie sporu	37
3.6. Środki prawne i egzekucja wyroku	37
4. O wybranych procedurach przenoszenia praw do nieruchomości powiązanych z koniecznością wydania i okazania granic sprzedawanych nieruchomości	38
ROZDZIAŁ II. Procesy graniczne w dawnej Polsce	47
1. Początki kształtowania się prawa granicznego w Polsce.	47
1.1. Uwagi ogólne	47
1.2. Sposoby oznaczania granic własności ziemskich	48
1.3. Sposoby rozstrzygania sporów granicznych	52
1.4. Organizacja sądownictwa w sprawach granicznych.	54
1.5. Przebieg procesu sądowego w sprawie granicznej	57
2. Okres zastępowania prawa zwyczajowego prawem stanowionym	61
2.1. Uwagi ogólne	61
2.2. Formowanie się norm prawa ustalających zasady przebiegu procesu granicznego	62
2.3. Przebieg procesu granicznego	64
2.4. Granica jako istotny element oznaczenia zbywanej nieruchomości gruntowej	70

ROZDZIAŁ III. Okres kształtowania się formalnych zasad ustalających przebieg procesów granicznych – od Statutu Warckiego do Sejmu Czteroletniego	71
1. Pierwsze próby formalnego definiowania procesu granicznego – okres od Statutu Warckiego do Statutu Piotrkowskiego	71
2. Proces graniczny ukształtowany w latach 1523–1791	73
2.1. Uwagi ogólne	73
2.2. Rodzaje procesów granicznych	74
2.3. Zasady inicjowania procesu granicznego	74
2.4. Formułowanie pozwu i zasady jego doręczenia	75
2.5. Zasady przyznawania prawa do powództwa w procesie granicznym	77
2.6. Proces podkomorski	79
2.7. Czynności geometry w czasie sądowej wizji granic na gruncie	89
2.8. Ugoda graniczna	92
2.9. Sąd arbitrów	93
2.10. Koszty postępowania rozgraniczeniowego i sankcje za naruszenie granic	94
2.11. Zasady rozgraniczania gruntów kościelnych	95
2.12. Zasady rozgraniczania gruntów położonych na granicy województw	97
2.13. Zasady rozgraniczania gruntów leżących na granicy państwa	98
2.14. Zasady rozgraniczania dóbr królewskich – sądy komisarskie	105
3. Prawo graniczne na Litwie	107
ROZDZIAŁ IV. Prawo graniczne uchwalone na Sejmie Czteroletnim w 1791 r.	114
1. Prawo o powszechnym rozgraniczeniu dla Litwy	114
2. Prawo o powszechnym rozgraniczeniu dla Korony	121
ROZDZIAŁ V. Prawo o rozgraniczeniu dóbr w prowincjach koronnych	125
1. Zasady normalnego rozgraniczania gruntów uchwalone w 1818 r.	125
2. Rozgraniczenie gruntów w trybie bezspornym i polubownym	127
3. Proces graniczny	129
4. Postępowanie odwoławcze w sprawie granicznej przed sądem apelacyjnym	136
5. Postępowanie odwoławcze w sprawie granicznej przed Trybunałem Najwyższym	138
6. Tryb przymusowego rozgraniczenia normalnego	138
7. Sposoby oznaczania granic posiadłości ziemskich – o znakach granicznych	139
8. Koszty postępowania rozgraniczeniowego	140
9. Osoby uprawnione do wykonywania pomiaru granic – o geometrach	142
10. Archiwa graniczne	143
ROZDZIAŁ VI. Zasady rozgraniczania nieruchomości w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim	145
1. Uwagi ogólne	145
2. Organizacja sądownictwa cywilnego w Księstwie Warszawskim	146
3. Zasady rozgraniczania nieruchomości według Kodeksu Napoleona	148
4. Organizacja sądownictwa cywilnego w Królestwie Polskim	153
5. Przebieg procesu granicznego według francuskiego prawa cywilnego	155
5.1. Skarga posesoryjna	155
5.2. Treść pozwu posesoryjnego i zasady jego składania	157
5.3. Wyroki przedstanowcze i przygotowawcze w sprawie posesoryjnej	163
5.4. Proces inkwizycyjny w postępowaniu posesoryjnym	164

5.5. Wyrok stanowczy w sprawie posesoryjnej	170
5.6. Proces zaoczny	174
5.7. Apelacja od wyroku	175
5.8. Kary za naruszenie cudzej nieruchomości	176
6. Zasady pomiaru i rozgraniczenia gruntów uwłaszczonych włościan	179
7. Zasady rejestrowania i oznaczania praw do nieruchomości	185
ROZDZIAŁ VII. Zasady rozgraniczania gruntów w zaborze austriackim	187
1. Prawo graniczne w zaborze austriackim	187
2. Pomiar granic nieruchomości na potrzeby katastru austriackiego	190
ROZDZIAŁ VIII. Zasady rozgraniczania gruntów w zaborze pruskim	192
1. Prawo graniczne w zaborze pruskim	192
2. Przebieg procesu w sprawie granicznej	195
3. Przebieg procesu w sprawie posesoryjnej	201
4. Zasady rozgraniczania nieruchomości na podstawie niemieckiego kodeksu cywilnego z 1900 r.	203
5. Pomiar granic własności na potrzeby zakładanego katastru pruskiego	205
ROZDZIAŁ IX. Okres międzywojenny	208
1. Systemy prawa cywilnego obowiązujące w Polsce w okresie międzywojennym	208
2. Rozgraniczanie i wznawianie granic gruntów objętych reformą rolną	209
2.1. Zasady ustalania granic zewnętrznych gruntów objętych przebudową ustroju rolnego	209
2.2. Zasady stabilizacji granic	211
2.3. Zasady rozgraniczania gruntów objętych przebudową ustroju rolnego z 1928 r.	213
2.4. Zasady ustalania granic nieruchomości ziemskich przy przebudowie ustroju rolnego z 1934 r.	218
ROZDZIAŁ X. Okres po II wojnie światowej	220
1. Zasady rozgraniczania nieruchomości	220
2. Dekret o rozgraniczeniu nieruchomości z 1946 r.	221
3. Inne szczególne tryby rozgraniczania nieruchomości	230

CZĘŚĆ DRUGA

Obowiązujące zasady wznawiania i ustalania granic nieruchomości

ROZDZIAŁ XI. Pojęcie granicy nieruchomości i sposoby jej definiowania	235
1. Wprowadzenie	235
2. Granice przestrzenne nieruchomości	236
3. Granice nieruchomości w ujęciu materialnoprawnym	239
3.1. Pojęcie stanu prawnego nieruchomości	239
3.2. Pojęcie granic nieruchomości w ujęciu geodezyjnym	242
4. Ochrona prawna znaków granicznych	246
4.1. Regulacje prawne dotyczące ochrony znaków granicznych	246
4.2. Przedmiot ochrony i jej zakres	246

4.3. Krąg osób podlegających sankcji za zniszczenie znaku granicznego	247
4.4. Przepięstwo niszczenia znaków granicznych	248
4.5. Zawiadomienie o przestępie niszczenia znaków granicznych	249
5. Zasady stabilizacji punktów granicznych	251
6. Urzędzenia graniczne i prawa z nimi związane	252
ROZDZIAŁ XII. Obowiązujące zasady rozgraniczania nieruchomości	254
1. Wprowadzenie	254
2. Administracyjnosądowy model rozgraniczania nieruchomości.	257
3. Charakterystyka istniejącego modelu postępowania rozgraniczeniowego	261
3.1. Uwagi ogólne.	261
3.2. Rozgraniczenie po rozgraniczeniu	265
3.3. Dopuszczalność weryfikacji prawomocnej decyzji rozgraniczeniowej w postępowaniu cywilnym	266
4. Spór o położenie znaków granicznych	272
ROZDZIAŁ XIII. Wszczęcie postępowania rozgraniczeniowego w trybie administracyjnym	275
1. Charakter prawny postępowania wyjaśniającego	275
2. Podmioty postępowania rozgraniczeniowego.	279
3. Przesłanki uzasadniające wszczęcie postępowania	290
4. Określenie przedmiotu postępowania rozgraniczeniowego.	292
5. Wszczęcie postępowania rozgraniczeniowego z urzędu	293
6. Postanowienie o wszczęciu postępowania rozgraniczeniowego	297
7. Przesłanki wykluczające możliwość prowadzenia postępowania	300
8. Charakter prawny upoważnienia dla geodety	303
ROZDZIAŁ XIV. Przesłanki zawieszenia administracyjnego postępowania rozgraniczeniowego	306
1. Wprowadzenie	306
2. Przesłanki obligatoryjnego zawieszenia postępowania	307
3. Przedmiotowe przesłanki zawieszenia postępowania	309
4. Przedmiotowe przesłanki zawieszenia postępowania	316
5. Fakultatywne zawieszenie administracyjnego postępowania rozgraniczeniowego	319
6. Obowiązki procesowe organu w przypadku zawieszenia postępowania	320
ROZDZIAŁ XV. Doręczenia pism w postępowaniu rozgraniczeniowym jako warunek skuteczności podejmowanych czynności procesowych	322
1. Uwagi ogólne	322
2. Charakter prawny instytucji doręczenia	323
3. Przedmiot doręczenia	324
4. Podmioty doręczeń w administracyjnym postępowaniu rozgraniczeniowym	325
5. Sposoby doręczeń w postępowaniu administracyjnym	326

6. Doręczenie właściwe	326
7. Doręczenie zastępcze – właściwe	328
8. Doręczenie zastępcze – subsydiarne	329
9. Skutki prawne doręczenia zastępczego	331
10. Odmowa przyjęcia przesyłki – doręczenie konkludentne	333
11. Szczególne przypadki doręczeń	333
ROZDZIAŁ XVI. Przebieg rozprawy granicznej	335
1. Charakter prawny rozprawy granicznej	335
2. Czynności przygotowawcze poprzedzające rozprawę graniczną	339
3. Czynności ustalenia przebiegu granic	345
3.1. Uwagi ogólne	345
3.2. Wywołanie sprawy	346
3.3. Sprawdzenie obecności i tożsamości stron	346
3.4. Przedstawienie przedmiotu sprawy	349
3.5. Przyjęcie oświadczeń stron w sprawie zebranych środków dowodowych	350
3.6. Wywiad terenowy – ustalenie stanu faktycznego na gruncie	351
3.7. Sposoby ustalania przebiegu granic nieruchomości w administracyjnym postępowaniu rozgraniczeniowym	354
3.7.1. Uwagi ogólne	354
3.7.2. Ustalenie przebiegu granic na podstawie istniejących dokumentów	355
3.7.3. Ustalenie przebiegu granic na podstawie zgodnego wskazania stron	356
3.7.4. Ustalenie przebiegu granic w wyniku zawartej ugody granicznej	358
3.8. Zamknięcie rozprawy granicznej	361
4. Charakter prawny ugody granicznej	361
5. Rola geodety w postępowaniu rozgraniczeniowym	365
ROZDZIAŁ XVII. Administracyjny tryb zakończenia postępowania rozgraniczeniowego	371
1. Decyzja administracyjna o rozgraniczeniu nieruchomości	371
1.1. Uwagi ogólne.	371
1.2. Włączenie dokumentacji technicznej z rozgraniczenia do zasobu geodezyjnego	373
1.3. Czynności sprawdzające przed wydaniem decyzji.	374
1.4. Wydanie decyzji zatwierdzającej ustalone granice nieruchomości	376
1.5. Termin wniesienia żądania przekazania sprawy sądowi	377
1.6. Prawo żądania przekazania sprawy sądowi	378
1.7. Byt prawny decyzji rozgraniczeniowej po złożeniu żądania przekazania sprawy sądowi	379
1.8. Prawo żądania weryfikacji decyzji rozgraniczeniowej	381
1.9. Rektyfikacja decyzji zatwierdzającej granice nieruchomości	387
2. Decyzja o umorzeniu postępowania rozgraniczeniowego	393
2.1. Uwagi ogólne.	393
2.2. Decyzja o umorzeniu postępowania w związku z przekazaniem sprawy sądowi powszechnemu	394

2.3. Decyzja o umorzeniu postępowania rozgraniczeniowego w związku z zawartą ugodą graniczną	396
2.4. Umorzenie postępowania rozgraniczeniowego z innych powodów	397
3. Koszty postępowania rozgraniczeniowego	399
ROZDZIAŁ XVIII. Wznowienie znaków i wyznaczanie punktów granicznych . . .	407
1. Charakter prawny postępowania w sprawie wznowienia znaków granicznych . . .	407
2. Pojęcie jednoznaczności danych	411
3. Geodezyjna procedura wznawiania znaków granicznych	414
ROZDZIAŁ XIX. Inne tryby ustalania granic nieruchomości	417
1. Ustalenie granic działek ewidencyjnych w trybie aktualizacji operatu ewidencji gruntów	417
2. Przyjęcie granic do podziału nieruchomości	421
3. Rozgraniczenie gruntów pokrytych naturalnymi wodami powierzchniowymi . . .	424
ROZDZIAŁ XX. Propozycje zmian istniejącego modelu rozgraniczania nieruchomości	427

CZĘŚĆ TRZECIA

**Wzory pism i orzeczeń wydawanych
w postępowaniu rozgraniczeniowym**

Wzór nr 1. Postanowienie o wszczęciu postępowania rozgraniczeniowego na wniosek strony (art. 30 pr. geod. i kart.)	433
Wzór nr 2. Postanowienie o wszczęciu postępowania rozgraniczeniowego z urzędu (art. 30 pr. geod. i kart.)	435
Wzór nr 3. Decyzja o umorzeniu postępowania rozgraniczeniowego ze względu na jego bezprzedmiotowość (art. 105 k.p.a. w zw. z art. 30 pr. geod. i kart.)	437
Wzór nr 4. Upoważnienie dla geodety do przeprowadzenia czynności ustalenia granic rozgraniczanych nieruchomości (art. 31 ust. 1 pr. geod. i kart.)	440
Wzór nr 5. Wezwanie do stawienia się na gruncie w celu ustalenia granic nieruchomości (art. 32 ust. 1 pr. geod. i kart.)	442
Wzór nr 6. Postanowienie o zawieszeniu postępowania administracyjnego w sprawie o rozgraniczenie nieruchomości z powodu śmierci strony (art. 97 § 1 pkt 1 k.p.a. w zw. z art. 30 pr. geod. i kart.)	444
Wzór nr 7. Postanowienie o zawieszeniu postępowania administracyjnego w sprawie o rozgraniczenie nieruchomości z powodu konieczności rozstrzygnięcia zagadnienia wstępnego przez inny organ (art. 97 § 1 pkt 4 k.p.a. w zw. z art. 30 pr. geod. i kart.)	447
Wzór nr 8. Postanowienie o podjęciu zawieszzonego postępowania administracyjnego w sprawie o rozgraniczenie nieruchomości (art. 97 § 2 k.p.a. w zw. z art. 30 pr. geod. i kart.)	450

Wzór nr 9. Postanowienie o zawieszeniu postępowania administracyjnego w sprawie o rozgraniczenie nieruchomości z wniosku osoby, na żądanie której postępowanie zostało wszczęte (art. 97 § 1 pkt 1 k.p.a. w zw. z art. 30 pr. geod. i kart.)	452
Wzór nr 10. Decyzja o umorzeniu postępowania rozgraniczeniowego i przekazaniu sprawy sądowi powszechnemu (art. 34 pr. geod. i kart.)	455
Wzór nr 11. Decyzja o umorzeniu postępowania rozgraniczeniowego w związku z zawartą ugodą graniczną (art. 31 ust. 4 pr. geod. i kart.)	458
Wzór nr 12. Decyzja o rozgraniczeniu nieruchomości (art. 33 pr. geod. i kart.)	461
Wzór nr 13. Postanowienie o ustaleniu kosztów administracyjnego postępowania rozgraniczeniowego i sposobie ich rozdziału (art. 264 § 1 k.p.a. w zw. z art. 33 pr. geod. i kart.)	464
Wzór nr 14. Zawiadomienie o czynnościach wznowienia znaków granicznych (art. 39 ust. 3 pr. geod. i kart.)	467
Wzór nr 15. Protokół z czynności wznowienia znaków granicznych (art. 39 ust. 4 pr. geod. i kart.)	469
Wzór nr 16. Zawiadomienie o czynnościach przyjęcia granic do podziału nieruchomości (§ 6 ust. 4 i 5 rozp. podz. nier.)	474
Wzór nr 17. Protokół przyjęcia granic nieruchomości podlegającej podziałowi (art. 97 ust. 5 u.g.n. i § 7 rozp. podz. nier.)	476
Wzór nr 18. Protokół wyznaczenia i utrwalenia na gruncie nowych punktów granicznych ujawnionych w operacie ewidencji gruntów i budynków (art. 39 ust. 5 pr. geod. i kart. w zw. z § 14 ust. 2 i § 15 rozp. podz. nier.)	483
Wzór nr 19. Zawiadomienie o czynnościach ustalenia przebiegu granic działek ewidencyjnych (§ 38 ust. 1 rozp. ewid. gr i bud.)	488
Bibliografia	491